

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

„Ramowe wytyczne w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach” – opis projektu

**Materiał na posiedzenie Rady Ochrony Pracy przy Sejmie RP
17 lutego 2015 r.**

Projekt „Ramowe wytyczne...” jest projektem systemowym realizowanym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) w partnerstwie z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy – Państwowym Instytutem Badawczym (CIOP-PIB).

Projekt realizowany jest w okresie od 1 marca 2013 do 28 lutego 2015.

Realizacja projektu współfinansowana jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 - Priorytetu I – Zatrudnienie i integracja społeczna, Działania 1.3 - Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej, Poddziałania 1.3.6 - PFRON – projekty systemowe.

Cele i założenia projektu

Podstawowym celem projektu jest podniesienie wiedzy środowiska zawodowego osób niepełnosprawnych (ON) poprzez opracowanie i upowszechnienie ramowych wytycznych w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla ON o specyficznych potrzebach.

Projekt składa się z trzech komponentów:

- **Komponentu analityczno-badawczego**, realizowanego przez ekspertów CIOP-PIB; obejmuje on diagnozę potrzeb i określenie rekomendacji w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla ON.
- **Kampanii społecznej**, mającej na celu podniesienie świadomości pracodawców nt. korzyści płynących z projektowania środowiska pracy w sposób dostępny dla ON; kampania realizowana była przez PFRON.
- **Komponentu upowszechniającego**, nakierowanego na podniesienie wiedzy lekarzy medycyny pracy, służb kontrolnych, architektów, pracodawców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, administracji lokalnej itp. z zakresu projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla ON.

1

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Z różnorodnych, dostępnych badań wynika, że niedostosowana infrastruktura oraz nieumiejętność przystosowania stanowisk pracy do potrzeb pracowników niepełnosprawnych stanowią w Polsce poważną barierę w zatrudnieniu tych osób. Realizacja projektu wypełniła więc istotną lukę w zakresie wspierania aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Założeniem było bowiem opracowanie uniwersalnych standardów w zakresie szeroko rozumianej dostępności obiektów i pomieszczeń łączących, często kolizyjne, potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Główne działania i kluczowe rezultaty projektu

W komponencie analityczno-badawczym CIOP-PIB opracował kluczowe produkty projektu takie jak:

- 15 ekspertyz dotyczących ergonomicznej oceny obiektów, pomieszczeń oraz stanowisk pracy w aspekcie ich przystosowania dla osób o specyficznych potrzebach, wynikających z niepełnosprawności, zrealizowanych w 2013-14 roku w konkretnych zakładach pracy i na konkretnych stanowiskach; ekspertyzy te stanowiły punkt wyjścia do pracy nad kolejnymi produktami projektu,
- Publikacja: „Projektowanie obiektów, pomieszczeń oraz przystosowanie stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach – Ramowe wytyczne”,
- Publikacja: „Przystosowanie obiektów, pomieszczeń oraz stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach – Dobre praktyki”,
- Zestaw narzędzi przydatnych do procesu przystosowania stanowisk pracy, w tym:
 - Lista kontrolna do oceny ergonomicznej stanowiska pracy osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
 - Komputerowe narzędzie do wspomaganie projektowania, oceny ergonomicznej i dostosowania stanowisk pracy do potrzeb ON, na podstawie danych antropometrycznych,
 - 15 wizualizacji komputerowych, prezentujących podstawowe zasady przystosowania stanowisk pracy dla ON,
- 200 charakterystyk zawodów dla doradców zawodowych, lekarzy medycyny pracy itp., uwzględniających perspektywę możliwości wykonywania zawodu przez osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności,
- Zrealizowane w rzeczywistości wirtualnej (VR) przykładowe stanowisko pracy, umożliwiające przeprowadzenie symulowanego cyklu pracy oraz interaktywnego procesu dostosowywania stanowiska pracy dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

W komponencie kampanijnym w 2014 r. przeprowadzono ogólnopolską kampanię informacyjno-promocyjną (medialną). Kampania miała za zadanie podniesienie świadomości pracodawców nt. konieczności oraz korzyści płynących z projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach. Istotnym aspektem była konstrukcja przekazu nakłaniającego z hasłem „Dostosuj miejsce pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych”, „Stwórz przyjazną firmę bez ograniczeń” oraz informującego, opartego na przekazie, że warto dostosować miejsca pracy oraz, że niewiele trzeba włożyć wysiłku aby firma była przyjazna dla każdego bez względu na wiek, płeć, czy poziom sprawności. Świadomie zrezygnowano z przekazu dotyczącego korzyści finansowych pracodawcy z zatrudnienia osób niepełnosprawnych, odwołując się do społecznej odpowiedzialności biznesu oraz korzyści społecznych i wizerunkowych oraz idei projektowania uniwersalnego.

Kampanii wyznaczono następujące cele strategiczne: dotarcie do 400 000 pracodawców (zasięg efektywny 1+), przy czym w wyniku realizacji kampanii uzyskano zasięg efektywny w grupie 980 000 odbiorców; drugim celem było podniesienie o 20% świadomości w zakresie specyfiki pracy ON pośród pracodawców, do których skierowano kampanię. W celu zarejestrowania poziomu świadomości pracodawców, zostały określone wskaźniki pomiaru, które dobrano ze względu na cele kampanii. Badania świadomościowe pracodawców przeprowadzono w dwóch falach. Wartość wskaźników dla II fali badania (po realizacji kampanii) wzrosła o 21,7% - o tyle zatem wzrósł odsetek przedsiębiorców o wysokim poziomie świadomości w badanym zakresie.

Komponent upowszechniający realizowany był przez obu partnerów. Obejmował on:

- Seminaria z zakresu projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla ON. Seminaria zorganizowane były w siedzibie CIOP-PIB i połączone z prezentacją wirtualnego stanowiska pracy i możliwości zastosowania przestrzeni wirtualnej do projektowania środowiska pracy. Eksperti CIOP-PIB przeprowadzili łącznie 11 seminariów, w których udział wzięło łącznie 201 osób – architektów, lekarzy medycyny pracy, inspektorów PIP, przedstawicieli organizacji pozarządowych, doradców zawodowych itp.
- Działalność Punktów Informacyjno-Doradczych (PI-D). Struktura Punktów oparta została na strukturze Oddziałów wojewódzkich PFRON, w postaci 1-etatowych (w założeniu 2-osobowych) wyodrębnionych stanowisk pracy. Pracownicy PI-D zostali przeszkoleni w zakresie merytorycznym projektu; odpowiadali za organizację wyjazdowych spotkań informacyjno-doradczych dla urzędników jednostek samorządu terytorialnego, pracodawców z lokalnego rynku pracy, architektów, przedstawicieli

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego uczelni, organizacji pozarządowych itp. Spotkania obejmowały prezentację założeń projektu oraz prezentację i omówienie kluczowych produktów merytorycznych, m.in. „Ramowych wytycznych”, „Dobrych praktyk”, listy kontrolnej do oceny ergonomicznej stanowisk pracy i wizualizacji komputerowych. Spotkania miały na celu zaznajomienie z narzędziami opracowanymi w ramach projektu, a także samymi zasadami przystosowania środowiska pracy do potrzeb ON.

Funkcjonujące w ramach projektu PI-D zrealizowały w 2014 r. wszystkie założone cele. Działania PI-D objęły większą niż pierwotnie zakładano liczbę odbiorców; przekroczono również zakładaną liczbę zorganizowanych spotkań informacyjno-doradczych - zrealizowano 360 spotkań dla łącznie 4 625 osób. Spotkania prowadzone były głównie w miastach powiatowych, co spowodowało niejako przeniesienie percepcji projektu na szczebel lokalny. Objęły swoim zasięgiem większość powiatów w kraju (280 powiatów z 379, czyli ~74%, przy czym mowa jedynie o miejscowościach, w których zorganizowano spotkania, a nie o odbiorcach spotkań).

Z punktu widzenia długoterminowych efektów projektu szczególnie istotny jest fakt, że aż 97% uczestników spotkań oceniło, że udział w spotkaniu wpłynął na wzrost ich wiedzy w zakresie zagadnień związanych z projektowaniem obiektów, pomieszczeń oraz przystosowaniem stanowisk pracy do potrzeb ON (przy czym odbiorcami spotkań byli przeważnie urzędnicy lub przedstawiciele organizacji pozarządowych zawodowo zajmujący się aktywizacją osób niepełnosprawnych).

- Konferencje i inne działania upowszechniające. Jako podsumowanie projektu, w okresie październik 2014 – luty 2015 zrealizowano również cykl 6 konferencji regionalnych, na których omówiono efekty projektu. Konferencje odbyły się w Białymstoku, Lublinie, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu i Gdańsku. Efekty projektu były również prezentowane na XXII Międzynarodowych Targach Sprzętu Rehabilitacyjnego REHABILITACJA w Łodzi we wrześniu 2014 i X Targach Techniki Przemysłowej, Nauki i Innowacji TECHNIKON-INNOWACJE w Gdańsku w październiku 2014 r.

Podsumowanie

Kluczowymi produktami projektu są publikacje zawierające „Ramowe wytyczne” oraz „Dobre praktyki” wydane w wersji drukowanej. Do monografii zawierającej „Ramowe wytyczne” dołączona została płyta zawierająca pozostałe najważniejsze produkty projektu tj.: charakterystyki 200 zawodów, wizualizacja z przykładami dostosowania środowiska pracy, program do wspomagania projektowania stanowisk pracy oraz lista kontrolna do oceny środowiska pracy.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zaangażowanie środków unijnych pozwoliło na przygotowanie monografii „Ramowe wytyczne” oraz narzędzi, które mogą przyczynić się do szerszego otwarcia środowiska pracy dla osób niepełnosprawnych. Projekt przyczynia się więc do zniwelowania bariery, zdiagnozowanej w szeregu badań: np. w raporcie „Identyfikacja przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych” z 2008 r. opracowanym w ramach projektu Equal „Kluczowa rola gminy w aktywizacji osób niepełnosprawnych”, gdzie wskazano, że głównymi przeszkodami dla pracodawców utrudniającymi zatrudnianie ON są: (1) dodatkowe wymagania dotyczące przygotowania obiektów oraz (2) konieczność przystosowania stanowisk pracy. Z kolei wg raportu ISP z 2009 r. „Pracodawcy o zatrudnianiu ON” przygotowanego w ramach projektu „Zatrudnienie ON na otwartym rynku pracy. Uwarunkowania systemowe” główną barierą zgłaszaną przez pracodawców utrudniającą podjęcie decyzji o zatrudnieniu ON jest niedostosowana infrastruktura (69% pracodawców).

„Dostosowanie środowiska pracy jako istotny element aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (ramowe wytyczne)”.

Rada Ochrony Pracy – 17 luty 2015 r.

Zatrudnianie osób niepełnosprawnych jest jednym z priorytetów społecznej polityki państwa. Jakkolwiek sytuacja tych osób na rynku pracy systematycznie ulega poprawie, to nadal ich udział w zatrudnieniu jest niewystarczający. Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy poprawia się systematycznie z roku na rok, co potwierdzają gromadzone i analizowane przez Biuro dane statystyczne. Od 2007 roku odnotowuje się znaczny wzrost o 4,7% wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, szczególnie tych w wieku produkcyjnym.

Mimo systematycznego wzrostu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych ich sytuacja na rynku pracy ciągle znacząco odbiega od sytuacji osób w pełni sprawnych. Jedną z głównych barier ograniczających możliwości aktywizacyjne są ograniczenia funkcjonalne wynikające z rodzaju i stopnia niepełnosprawności.

Obecnie wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności wynosi 8% podczas, gdy dla osób niepełnosprawnych z lekkim stopniem niepełnosprawności 31,2%, a z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności 26,6%. Poprawa sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy, o czym już wspomniałem, dotyczy głównie osób niepełnosprawnych z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Osoby legitymujące się znacznym stopniem niepełnosprawności stanowią niemal jedną trzecią (27%) wszystkich biernych zawodowo i tylko 7% wszystkich pracujących niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym.

W szczególnie niekorzystnej sytuacji są osoby niepełnosprawne z dysfunkcjami sensorycznymi (niewidome i głuche), poważnymi dysfunkcjami narządu ruchu, osoby z niepełnosprawnością intelektualną i psychiczną.

Jedną z najpoważniejszych barier w zatrudnianiu tych osób niepełnosprawnych stanowi niedostosowanie środowiska pracy oraz brak wiedzy w zakresie adaptacji stanowisk i otoczenia pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wskazują na to wyniki badań

prorowadzone przez różne instytucje¹, jak i doświadczenia wynikające z realizowanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego projektów systemowych skierowanych do osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach.

Zgodnie z art. 23a ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.) pracodawca zobowiązany jest do zapewnienia niezbędnych usprawnień dla osoby niepełnosprawnej pozostającej z nim m. in. w stosunku pracy, uczestniczącej w procesie rekrutacji lub odbywającej szkolenie, staż, przygotowanie zawodowe albo praktyki zawodowe lub absolwenckie. Niezbędne racjonalne usprawnienia polegają na przeprowadzeniu koniecznych w konkretnej sytuacji zmian lub dostosowań do szczególnych, zgłoszonych pracodawcy potrzeb wynikających z niepełnosprawności danej osoby, o ile przeprowadzenie takich zmian lub dostosowań nie skutkowałoby nałożeniem na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń.

Natomiast zgodnie z art., 26 w/w ustawy o rehabilitacji zawodowej (...) pracodawca może otrzymać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refundację kosztów przystosowania stanowiska pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych:

- bezrobotnych lub poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu, zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy,
- pozostających w zatrudnieniu u pracodawcy występującego o zwrot kosztów, z wyjątkiem przypadków, gdy przyczyną powstania niepełnosprawności w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy było zawinione przez pracodawcę lub przez pracownika naruszenie przepisów, w tym przepisów prawa pracy.

Refundacja może obejmować koszty :

- adaptacji pomieszczeń zakładu pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, w szczególności poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub

¹ Raport Rzecznika Praw Obywatelskich – „Dostępność infrastruktury Publicznej dla Osób z Niepełnosprawnością”

istniejących stanowisk pracy dla tych osób, stosownie do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności,

- adaptacji lub nabycia urządzeń ułatwiających osobie niepełnosprawnej wykonywanie pracy lub funkcjonowanie w zakładzie pracy,
- zakupu i autoryzacji oprogramowania na użytek pracowników niepełnosprawnych oraz urządzeń technologii wspomagających lub przystosowanych do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności.

Niestety jak pokazują sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, pracodawcy nie są zainteresowani tą formą pomocy.

Oznacza to, że osoby niepełnosprawne mają nadal niewielkie szanse na znalezienie odpowiedniego do ich potrzeb wynikających z niepełnosprawności zatrudnienia.

Odpowiedzią na ten stan rzeczy jest obecnie finalizowany projekt pt. Ramowe wytyczne w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach. Projekt jest realizowany w ramach Poddziałania 1.3.6 PFRON – *projekty systemowe* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w partnerstwie z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy – Państwowym Instytutem Badawczym. Okres realizacji marzec 2013 r. - luty 2015 r.

Głównym celem projektu jest podniesienie wiedzy/świadomości środowiska zawodowego osób niepełnosprawnych poprzez opracowanie i upowszechnienie ramowych wytycznych w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach.

Działania podejmowane w ramach projektu dotyczą m.in.

- ✓ przygotowania ekspertyz z zakresu projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach, które pozwolą na zdiagnozowanie potrzeb i opracowanie rekomendacji w tym zakresie,
- ✓ przygotowania komputerowego narzędzia do wspomaganie projektowania oceny ergonomicznej i dostosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych,

- ✓ przygotowania stanowiska wykorzystującego techniki rzeczywistości wirtualnej (VR), umożliwiające przeprowadzenie interaktywnego procesu dostosowywania przykładowego stanowiska pracy dla potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ✓ podniesienia wiedzy lekarzy medycyny pracy, służb kontrolnych, pracodawców, architektów, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz innych zainteresowanych z zakresu projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach poprzez udzielanie porad w ramach zorganizowanych punktów informacyjno-doradczych, organizowanie spotkań informacyjnych oraz seminariów,
- ✓ podniesienia świadomości pracodawców na temat konieczności oraz korzyści płynących z projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach. W ramach projektu przeprowadzona zostanie ogólnopolska kampania informacyjno-promocyjna kierowana do pracodawców.

W ramach realizacji projektu :

- ✓ przygotowano 15 ekspertyz z zakresu projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach,
- ✓ opracowano 200 charakterystyk zawodów,
- ✓ opracowano komputerowe narzędzie do wspomaganie projektowania oceny ergonomicznej i dostosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ✓ zakończono 15 wizualizacji komputerowych opracowanych z zastosowaniem technik rzeczywistości wirtualnej, dot. przystosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach,
- ✓ przeprowadzono ogólnopolską kampanię informacyjno-promocyjną, dzięki której udało się dotrzeć do kilkuset tysięcy pracodawców,
- ✓ opracowano publikację zawierającą ramowe wytyczne w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych,
- ✓ udzielono 4 625 porad w ramach punktów informacyjno-doradczych,

- ✓ zrealizowano 360 spotkań informacyjnych w ramach punktów informacyjno-doradczych.

Upowszechnienie ramowych wytycznych w zakresie projektowania obiektów, pomieszczeń oraz przystosowania stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach powinno przyczynić się do zwiększenia nie tylko świadomości w zakresie zapewnienia dostępności przestrzeni pracy dla osób niepełnosprawnych o specyficznych potrzebach, ale także pozwoli na wdrożenie konkretnych działań w wielu firmach, a tym samym przyczyni się pełniejszego i bardziej efektywnego włączenia tej grupy osób w rynek pracy.